

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Filipa (soudce zpravodaje) a soudců Jaromíra Jirsy a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti **SUNPEMA ENERGY s. r. o.**, sídlem Pod Humny 308, Hustopeče nad Bečvou, zastoupené JUDr. Ing. Janem Vučkou, advokátem, sídlem U Havlíčkových sadů 1526/7, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. srpna 2018 č. j. 7 Tdo 916/2018-79, rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. února 2018 č. j. 4 To 70/2017-2238 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 1. března 2017 č. j. 50 T 2/2016-2081, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství, Vrchního státního zastupitelství v Olomouci a Krajského státního zastupitelství v Brně**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejích práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti, jí napadených rozhodnutí obecných soudů a z připojeného soudního spisu se podává, že v záhlaví uvedeným rozsudkem Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání zvláště závažného zločinu podvodu podle § 209 odst. 1 a odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku. Toho se dle krajského soudu dopustila, stručně řečeno, tak, že při vědomí neoprávněnosti získání licence pro výrobu elektrické energie z fotovoltaických zdrojů využívala od roku 2012 do roku 2015 omylu pracovníků Energetického regulačního úřadu a úmyslně účtovala vyplacení podpory, jako by její elektrárna byla uvedena do provozu v roce 2009. V důsledku toho jí bylo neoprávněně vyplaceno celkem 3 437 055,43 Kč. V dalších letech se stěžovatelka stejným způsobem pokusila neoprávněně získat prostředky ve výši 1 917 082,74 Kč. Za uvedené jednání byla stěžovatelka odsouzena k trestu propadnutí věci, a to zajištěných finančních prostředků ve výši 3 437 055,43 Kč, a k peněžitému trestu ve výši 800 000 Kč. Z provedeného dokazování dle soudu jednoznačně vyplývá, že ke dni 31. 12. 2009 nebyla

fotovoltaická elektrárna provozuschopná. Tento její stav měly vylučovat zejména listinné důkazy pořízené nebo vydané stavebním úřadem (včetně fotodokumentace). K vydání licence došlo v důsledku postupu Energetického regulačního úřadu, který v roce 2009 neprováděl místní šetření a spoléhal se na nepravdivou revizní zprávu a listiny stavebního úřadu. V důsledku tohoto omylu byla elektrárna považována za uvedenou do provozu v roce 2009, z čehož vyplývala vyšší výkupní cena vyrobené energie. Vzhledem k datu účinnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), mohla být stěžovatelka trestně odpovědná toliko za škodu vzniklou po dni 1. 1. 2012. Trestněprávní odpovědnost stěžovatelky se tak podle krajského soudu odvíjela od jednání pověřených osob, které jednaly v jejím zájmu a v rámci její činnosti. Neznalost konkrétní jednající fyzické osoby přitom odpovědnosti stěžovatelky nebránila.

3. Proti rozsudku krajského soudu podala stěžovatelka odvolání, které Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) zamítl napadeným rozsudkem. V jeho odůvodnění se plně ztotožnil se závěry krajského soudu. Svědecké výpovědi jednatelů stěžovatelky vyhodnotil soud jako vágní a vyplývala z nich neochota se vyjadřovat k detailům výstavby elektrárny. Jejich údajnému nezájmu o výstavbu odporuje skutečnost, že v okamžiku problémů s financováním panelů se rozhodli tento vyřešit z vlastních zdrojů. Z toho je dle soudu zřejmé, že o průběhu výstavby museli být informováni.

4. Proti rozsudku vrchního soudu podala stěžovatelka dovolání, které Nejvyšší soud zamítl napadeným usnesením. Většina stěžovatelkou uplatněných námitek nespadá pod žádný dovolací důvod, neboť se opírají o její vlastní skutkovou verzi vyvrácenou soudy nižších stupňů. V hodnocení soudů neshledal Nejvyšší soud žádný relevantní rozpor. V dané věci nelze stěžovatelčino jednání hodnotit jinak než jako trestný čin. Sofistikovaný způsob a dlouhá doba páchání vylučují aplikaci zásady subsidiarity trestní represe.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v první řadě namítá, že hodnocení obecných soudů obsahuje tzv. extrémní rozpor mezi obsahem důkazů a závěry soudů. Soudy samy dospěly k závěru, že osoby spjaté se stěžovatelkou (včetně jednatelů) se žádného trestného činu nedopustily. Podle samotných soudů práce na výstavbě elektrárny nekontrolovaly a nebyly schopny posoudit její vývoj. Přesto však krajský soud zcela nečekaně dovodil, že stěžovatelka se podílela na podvodném jednání. Takový závěr považuje stěžovatelka za svévolný, nepodložený jakýmkoliv důkazem. Tím pádem pak zcela absentuje odůvodnění stran zavinění na straně stěžovatelky. Odůvodnění je podle stěžovatelky rozporné, neboť na jednu stranu stěžovatelku fakticky vyvíňuje a v závěru překvapivě vyslovuje její vinu (bez jakékoliv hodnotící úvahy). Odsouzení na základě takového odůvodnění je v rozporu se zásadou *in dubio pro reo* a zákazem deformace důkazů. Odvolací soud nesplnil svoji funkci a pouze blanketně odkázal na rozhodnutí nalézacího soudu. Podobného pochybení se dopustil i dovolací soud.

6. Obecné soudy dle stěžovatelky porušily i zásadu *nulla poena sine lege praevia*. Údajný skutek se měl odehrát v posledních měsících roku 2009, avšak zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nabyl účinnosti až dne 1. 1. 2012. Teprve po tomto datu

může dle stěžovatelky jednáním fyzické osoby vzniknout přičitatelnost jednání právnické osobě. Stěžovatelka sice v následných letech využívala státní podpory fotovoltaické elektriny, avšak v té době se na jejím jednání již nikterak nepodílely osoby jednající kolem získání licence v roce 2009 (a tedy základu trestního stíhání). Byla-li stěžovatelka navzdory tomu odsouzena, došlo v jejím případě k porušení zákazu retroaktivity v neprospěch pachatele.

7. Obecné soudy se rovněž dostatečně nevěnovaly otázce přičitatelnosti stíhaného jednání stěžovatelce, ostatně dostatečně přesně neurčily ani fyzickou osobu, která je za toto jednání odpovědná. Bez takového určení však nelze spolehlivě dovodit přičitatelnost jednání stěžovatelce. Jde tedy o stanovení trestní odpovědnosti stěžovatelky bez zákonné opory (svévolně). V otázce přičitatelnosti odkazuje pak stěžovatelka rovněž na závěry komentářové literatury, podle nichž je nutný úzký vztah mezi fyzickou a právnickou osobou. Takové propojení pak nebylo dáno ani u „hlavních podezřelých“ fyzických osob, které nebyly v žádném blízkém postavení ke stěžovatelce (např. zaměstnanci). Tuto námitku obhajoby přitom soudy fakticky ignorovaly.

8. Dále stěžovatelka namítá, že soudy tzv. deformovaly obsah klíčových důkazů. V průběhu řízení bylo objektivně prokázáno, že stěžovatelka se snažila přimět státní moc, aby zaznamenala skutečný stav stavby elektrárny a neměla tak žádnou finanční motivaci podvádět s datem uvedení elektrárny do provozu. Stěžovatelka byla vyviněna samotnými výpověďmi zaměstnanců státu. Tyto výpovědi však soud zcela deformoval. Obdobně obecné soudy postupovaly rovněž při zjišťování údajného motivu stěžovatelky, který však byl jednoznačně vyvrácen. Toto pochybení nenapravily ani soudy vyšších stupňů, čímž prohloubily porušení stěžovatelčiných práv.

9. Dalšího porušení stěžovatelčiných procesních práv se dopustil Nejvyšší soud, když nezaslal stěžovatelce vyjádření státního zástupce k replice. Takový postup je rovněž v rozporu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Argumentace státního zástupce byla nepochybně originální a stěžovatelce byla upřena možnost na ni reagovat. Nejvyšší soud následně stěžovatelčino dovolání dezinterpretuje jako pouhou polemiku se skutkovými závěry. Stěžovatelka totiž s výsledky důkazního řízení plně souhlasí, ohrazuje se pouze proti jejich svévolné interpretaci.

III.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

10. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení. K ústavní stížnosti se vyjádřily Nejvyšší soud, vrchní soud, městský soud, Nejvyšší státní zastupitelství a Vrchní státní zastupitelství v Olomouci.

11. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že námitky stěžovatelky jsou v zásadě opakovaním její obhajoby, s jejímž obsahem se soudy spolehlivě vypořádaly. Soudy dle Nejvyššího soudu přesvědčivě a logicky odůvodnily své závěry, které neobsahují tzv. extrémní rozpor. Zvláště se krajský soud zabýval otázkou přičitatelnosti jednání stěžovatelce. K tomu Nejvyšší soud doplnil, že stěžovatelka nebyla odsouzena za protiprávní získání licence pro výrobu elektrické energie, nýbrž za následné úmyslné

vylákání neoprávněného zisku využitím omylu pracovníků Energetického regulačního úřadu. Státní zástupce ve svém vyjádření k dovolání, které bylo doručeno krátce před neveřejným zasedáním, neuvedl žádné nové skutečnosti ani argumenty v neprospěch stěžovatelky a pouze vyslovil souhlas se závěry soudů. Jeho vyjádření tak obsahovalo pouze argumentaci stěžovatelce známou, protože je Nejvyšší soud stěžovatelce nezaslal k případné replice. V tomto směru Nejvyšší soud vycházel z obdobné praxe Ústavního soudu, dle níž není vždy nutné takovéto vyjádření zasílat k replice (příčemž jako příklad uvedl usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2867/16, I. ÚS 3765/17, IV. ÚS 1477/18, II. ÚS 3585/18, I. ÚS 448/19). Z uvedených důvodů Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

12. Vrchní soud a krajský soud ve svých vyjádřeních pouze odkázaly na odůvodnění napadených rozhodnutí.

13. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém obsáhlém vyjádření nejprve uvedlo, že podstatná část námitek ústavní stížnosti nesplňuje podmínku přípustnosti, neboť je stěžovatelka nevznesla v dovolání, ačkoliv tyto námitky spadají do tzv. dovolacích důvodů. Jde v první řadě o námitku, že stěžovatelka byla odsouzena v rozporu se zákazem retroaktivního působení trestních norem. Shledal-li by Ústavní soud přesto ústavní stížnost v této části přípustnou, bylo by dle Nejvyššího státního zastupitelství namísto této části ústavní stížnosti vyhovět. Právní konstrukce, podle níž byla stěžovatelka odsouzena, vychází z názoru, že pravidelné zisky výrobců energie nejsou toliko pasivním příjmem, nýbrž jde o aktivní pravidelné uplatňování nároku na vyplácení podpory navzdory jeho značné „samovolné“ povaze. To může být navíc doplněno novým uzavřením smlouvy s distributorem. Nejvyšší státní zastupitelství však s takovou právní argumentací nesouhlasí. K uvedení pracovníků Energetického regulačního úřadu v omyl došlo jednáním přede dnem 1. 1. 2012. V daném případě považuje Nejvyšší státní zastupitelství za trestné toliko celé jednání, počínající podvodným získáním licence a končící neoprávněným ziskem finančních částek. V těchto případech je podvodné jednání fakticky dokončeno okamžikem uzavření smlouvy, od něž je distributor povinen hradit pachateli právní úpravou stanovenou sumu. Pravidelné vystavování faktur není dle vyjádření samostatným útokem. Jde o úkon důležitý pro účetnictví a daňové účely. Pomocí tohoto úkonu však pachatel nevyužívá ničeho omylu. Rovněž škodlivý následek nenastává vystavením faktury. Vůle ke spáchání trestného činu musí být dle vyjádření dána od samotného počátku. Pozdější dílčí útoky jsou součástí jediného skutku. Popisovaný problém předložilo Nejvyšší státní zastupitelství Nejvyššímu soudu k řešení v dovolání v jiné trestní věci, avšak Nejvyšší soud o něm doposud nerozhodl. Počet podobných případů se pohybuje v jednotkách. Ani námitka (ne)přičitatelnosti jednání stěžovatelce nebyla v dovolání výslovně uvedena. Dle vyjádření byly podmínky přičitatelnosti dostatečně prokázány. Rovněž tak byla dána motivace stěžovatelky, neboť v důsledku podvodného jednání získala stálý a velmi jistý příjem, což se o pohledávkách od ostatních osob tvrdit nedá. Z uvedených důvodů Nejvyšší státní zastupitelství navrholo, aby Ústavní soud zrušil napadená rozhodnutí, neboť jimi došlo k porušení čl. 40 odst. 6 Listiny.

14. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci ve svém vyjádření uvedlo, že napadená rozhodnutí považuje za správná, zákonná a přezkoumatelná. K námitce nezaslání vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství stěžovatelce v dovolacím řízení pak doplnilo, že vyjádřit se k dovolání je právem, nikoli povinností. Pokud soudu takové vyjádření

dojde, nemá povinnost je doručovat dovolateli. Z toho důvodu navrhlo odmítnout ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost.

15. Na uvedená vyjádření reagovala stěžovatelka obsáhlou replikou. Nejvyšší soud dle jejího názoru nevyvrátil námitky uvedené v ústavní stížnosti. Ve svém vyjádření ostatně reaguje zcela bez konkrétní argumentace. Dále stěžovatelka především obsáhle opakuje již výše uvedené argumenty. O její vině neexistuje dle jejího názoru žádný důkaz, naopak řada důkazů stěžovatelku vyvíňuje. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob byl v dané věci aplikován retroaktivně. Soudy se vůbec nezabývaly tím, zda je jednání po 1. 1. 2012 přičitatelné stěžovatelce, např. zda u stěžovatelky pracuje některá z osob podílejících se na jednání v roce 2009. Nepodařilo se ani určit, která fyzická osoba se údajně trestného jednání dopustila, pročez nelze stanovit, zda je přičitatelné stěžovatelce. Dále stěžovatelka zopakovala argumentaci ohledně povinnosti Nejvyššího soudu zaslat jí vyjádření nejvyššího státního zástupce.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

17. Ústavní soud nenařizoval jednání, jelikož od tohoto jednání neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení důvodnosti návrhu

18. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelky a vyjádřeními ostatních účastníků řízení, shledal, že návrh není důvodný.

V. a)

Posouzení námitky porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny

19. V první řadě se Ústavní soud zabýval tvrzenými porušeními ústavně zaručených procesních práv stěžovatelky. Zde se Ústavní soud především neztotožnil s tím, že by napadená rozhodnutí byla nepřezkoumatelná. Podle názoru Ústavního soudu jsou všechny hlavní závěry týkající se viny a trestu logicky a srozumitelně vyloženy. Všechny skutkové závěry jsou podloženy důkazním materiálem. Odkazy na právní předpisy jsou rovněž srozumitelné. K obsahu hodnocení důkazů a ústavní přijatelnosti právních závěrů viz níže. Vadou nepřezkoumatelnosti (tedy neseznatelnosti důvodů rozhodnutí) napadená rozhodnutí netrpí.

20. Za pochybení Ústavní soud považuje procesní postup Nejvyššího soudu, spočívající v tom, že nezaslal stěžovatelce vyjádření státního zástupce k jejímu dovolání. Takové prolomení zásady kontradiktornosti dovolacího řízení lze podle Ústavního soudu připustit pouze tehdy, rozhodoval-li by soud ve prospěch obviněné osoby. V praxi jím pak může dojít dokonce k porušení ústavních práv osoby podávající dovolání s nutností kasačního zásahu Ústavního soudu [obdobně např. nález ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 3235/15 (N 80/81 SbNU 349)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>. To je však podle Ústavního soudu z hlediska hodnocení ústavní konformity napadeného rozhodnutí významné jen za předpokladu, že vyjádření státního zástupce přináší pro postup nebo výsledek trestního řízení nějaké nové relevantní argumenty nebo důkazní návrhy (usnesení ze dne 17. 7. 2019 sp. zn. III. ÚS 90/19). K tomu však v posuzované věci nedošlo.

21. Stěžovatelka sice namítala, že státní zástupce se jako první zabýval tzv. extrémním rozporem, to však úplně neodpovídá skutečnosti. Námitky ohledně extrémního rozporu jsou fakticky námitkami kvalifikované vady spadající pod obecné vady nelogického, libovolného nebo svévolného hodnocení důkazů. Jinak řečeno, každé pochybení spočívající v tzv. extrémním rozporu je zároveň porušením příkazu logického hodnocení důkazů. To však stěžovatelka namítala již v předchozích fázích řízení a nejde tedy fakticky o novou námitku, a tedy ani o novou reakci státního zástupce, navíc obecnou.

22. Ve zbytku svého vyjádření pak státní zástupce odkázal na (podle jeho názoru) správné závěry napadených rozhodnutí, které stručně shrnul. Nezaslání jeho vyjádření stěžovatelce tak sice představuje porušení jejích ústavních práv, nikoliv však takové intenzity, aby to odůvodnilo kasační zásah Ústavního soudu. Zásah do stěžovatelčinych práv je ryze formální povahy a lze zde přisvědčit shora vylíčené argumentaci ve vyjádření Nejvyššího soudu (viz sub 11). Podobně rozlišující náhled na jednotlivé případy má i Evropský soud pro lidská práva ve své recentní judikatuře (viz např. rozsudek ve věci *Adamčo proti Slovensku* ze dne 12. 11. 2019, stížnost č. 45084/14), v níž shledal, že k porušení práv obviněného dochází, nejsou-li mu k dalšímu vyjádření zaslána vyjádření státního zástupce v odvolacím a dovolacím řízení (sám státní zástupce podal odvolání proti rozsudku nalézacího soudu) a tato vyjádření přitom směřují k zvrácení soudního rozhodnutí ve prospěch stěžovatele. K takovému závěru však na základě vyjádření nejvyššího státního zástupce nelze dojít a k zvrácení napadeného rozhodnutí by nevedlo.

V. b)

Posouzení námitky porušení čl. 40 odst. 6 Listiny

23. Jako další se Ústavní soud zabýval námitkami, které se týkaly porušení zákazu retroaktivity trestních předpisů v neprospěch stěžovatelky. Ústavní stížnost v této části nelze považovat za nepřipustnou podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [s důsledkem podle § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona], jak namítalo Nejvyšší státní zastupitelství. Uvedená zákonná ustanovení se uplatňují v případech formálního nevyčerpání procesních prostředků. Uplatní-li stěžovatelé v ústavní stížnosti námitky, které neuvedli např. v řízení před obecnými soudy, jejichž rozhodnutí je napadáno, neodmítá Ústavní soud takovou stížnost pro její nepřipustnost. Zásada subsidiarity má však rovněž svůj materiální rozměr, spočívající v tom, že Ústavní soud zpravidla

nemůže vyhovět námitkám, s nimiž neměly obecné soudy možnost se vypořádat (srov. např. usnesení ze dne 3. 5. 2016 sp. zn. III. ÚS 3215/15). Podobně jako z formálního pojetí zásady subsidiarity existují výjimky (vyjmenované v § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu), může být tato zásada výjimečně „prolomena“ i ve svém materiálním pojetí.

24. Ústavní soud výjimečně přikročil k podrobnému přezkumu takto „opožděně“ uplatněných námitek zejména proto, že je povinností obecného soudu nejen chránit základní práva a svobody podle čl. 4 Ústavy, nýbrž si též ověřit, zda rozhoduje „v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon“ (čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny). Posouzení toho, zda jsou splněny podmínky trestnosti činu, doby jeho spáchání a uložení určitého trestu určitému pachateli podle trestního zákona, je v trestním řízení povinností obecného soudu bez ohledu na to, zda taková námitka byla vznesena. K tomu přispívá i skutečnost, že klíčové pro nynější věc je posouzení doposud neřešené ústavněprávní otázky (srov. např. náleze ze dne 31. 7. 2018 sp. zn. III. ÚS 4071/17). Takto výjimečná situace nastala podle Ústavního soudu právě v posuzované věci. Podstatou uvedených námitek je porušení práv vyplývajících z čl. 40 odst. 6 Listiny, zakotvující (mimo jiné) zákaz retroaktivity trestních zákonů v neprospěch pachatele (obdobně čl. 7 odst. 2 Úmluvy). Uvedené pravidlo považuje Ústavní soud za podstatnou náležitost demokratického právního státu (srov. čl. 9 odst. 2 Ústavy) stanovující meze pro výkon trestní spravedlnosti. Odsuzující rozsudek obecného soudu, nerespektující tuto ústavní kautelu, by byl podle Ústavního soudu natolik neslučitelný s principy právního státu (podkopávající i jeho širší legitimitu v oblasti trestního práva), že je pro jeho kasaci namístě i prolomení zásady subsidiarity řízení o ústavní stížnosti (ve formálním i materiálním smyslu). Potencialitu takového porušení ústavních principů nelze podle Ústavního soudu nechat zásadně bez odezvy.

25. Porušení čl. 40 odst. 6 Listiny však Ústavní soud v posuzované věci neshledal. Fakticky je posouzení trestnosti jednání stěžovatelky zkomplikované tím, že k položení základů celého podvodného jednání došlo v době, kdy stěžovatelka nemohla být *de iure* trestně odpovědná. Teprve revizí základních východisek trestního práva v podobě zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob došlo následně nikoliv k odlišnému posuzování určitého jednání (což je situace, na níž čl. 40 odst. 6 Listiny míří především), nýbrž k rozsáhlému rozšíření množiny trestně odpovědných subjektů. V průběhu několikaletého kontinuálního jednání se tak stěžovatelka změnila z osoby trestně nepostižitelné v osobu trestně odpovědnou za podmínek zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Analogicky by se taková situace dala připodobnit k dlouhodobému podvodnému jednání osoby, která po určitou dobu požívá hmotněprávní trestní nepostižitelnosti (v důsledku tzv. imunity, nepřičetnosti, věku atd.) a po jejím zániku v trestném jednání pokračuje. Rozhodl-li se zákonodárce ústavně konformní cestou takové privilegium beztrestnosti určitému subjektu odebrat, nelze proti takovému postupu nic namítat. Za legitimní postih považuje pak Ústavní soud i takový, který zdánlivě retrospektivně postihuje část pokračujícího trestného jednání (následující po účinnosti trestního zákona). Neuvedl-li nově trestně odpovědný subjekt své jednání do souladu s trestními předpisy, ač měl takovou možnost, je dle Ústavního soudu trestně postižitelný za svou účast na jednání, následujícím po vzniku jeho trestní odpovědnosti, vyplývá-li trestnost takového jednání ze zákona. Obecně lze tedy konstatovat, že možnosti postihu právnických osob v podobné situaci z ústavněprávního hlediska nic nebrání. To však platí pouze za předpokladu, kdy k naplnění všech znaků příslušné skutkové podstaty došlo po datu účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

26. Pro úplnost Ústavní soud poznamenává, že jeho závěry se týkají toliko souladu postupu obecných soudů s ústavním pořádkem. Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat do odborné trestněprávní diskuze, na jejíž průběh poukazuje ve svém vyjádření Nejvyšší státní zastupitelství. Pro úplnost lze jen dodat, že po podání ústavní stížnosti Nejvyšší soud v usnesení ze dne 29. 4. 2020 sp. zn. 3 Tdo 432/2019 posoudil v podstatě totožnou situaci, v níž k položení základu téměř totožného podvodného jednání došlo v době, kdy dotčená právnická osoba nebyla trestně odpovědná. Následně byla odsouzena za využití omylu pracovníků Energetického regulačního úřadu, neboť bez jejího přispění po dni 1. 1. 2012 (např. fakturováním) by k jejímu obohacení nedošlo. Skutková podstata uvedená v § 209 trestního zákoníku přitom výslovně stanoví, že ke spáchání trestného činu postačuje obohacení se využitím něčího omylu, do něhož nemusí pachatel poškozeného vůbec uvést (to může „zprostředkovat“ třetí osoba nebo může jít o omyl v důsledku „šťastné“ náhody, jehož se pachatel rozhodne využít). Podle Nejvyššího soudu tedy v takové situaci nedochází k porušení zákazu retroaktivity podle § 1 trestního zákoníku. Na podrobné odůvodnění, obsahující odkazy na judikaturu a doktrinní závěry, lze proto stěžovatelku odkázat. Vzhledem k výše uvedenému (sub 22) však bylo žádoucí, aby obecné soudy tuto otázku samostatně vyřešily již v nyní posuzované věci. Samotná skutečnost, že se tak nestalo, však nemůže, ať už s ohledem na názory Ústavního soudu nebo pozdější názory Nejvyššího soudu v této otázce, být důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti. Úkolem Ústavního soudu by však mělo být takové otázky posuzovat v již „rozhodnutém“ stavu na úrovni obecných soudů a činit jen závěry ve funkci soudního orgánu ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy.

27. Sama stěžovatelka pak v tomto směru vnesla spíše skutkové námitky (a to navíc až v ústavní stížnosti), které se však dotýkají právě hranice vzniku její trestní odpovědnosti. Těmto jejím námitkám nemůže Ústavní soud přisvědčit. Provedeným dokazováním bylo podle Ústavního soudu nad míru rozumných pochybností prokázáno, že společným jednáním neurčitěho okruhu fyzických osob došlo k podvodnému jednání, z jehož výsledků se stěžovatelka neoprávněně obohatila. Skutkové větě, jak je popsána v odsuzujícím rozsudku krajského soudu, tak nelze v podstatě nic vytknout, neboť veškeré v ní uvedené skutečnosti byly podle Ústavního soudu dostatečně prokázány.

28. Za nepochybné rovněž Ústavní soud považuje, že ať už se v roce 2009 podílel na podvodném jednání kdokoliv, činil tak ve prospěch a s vědomím stěžovatelky. Obecně lze považovat za vyloučené, že by kdokoliv nezaujatý svým jednáním „přihrál“ nevědomé právnické osobě celý mnohamilionový zisk z úmyslného podvodného jednání. Vzhledem ke skutečnosti, že v posuzované věci se do řetězce podvodného jednání prokazatelně zapojily osoby oficiálně se stěžovatelkou spojené (svědci Tichácková, Měřínský, apod.) a v celé věci vystupovaly ve prospěch stěžovatelky osoby s nejasným postavením a rozdělením odpovědnosti, přičemž jediným protiprávním výsledkem takového skupinového jednání je podvodné získání licence na výrobu elektřiny (a zisk stěžovatelky), ztotožnil se Ústavní soud se závěry obecných soudů, že uvedená skutková varianta o nevědomosti stěžovatelky v roce 2009 je v dané věci vyloučena. Popsaná, důkazně nejasná situace (doprovázená výpadky paměti, nejednoznačnou dokumentací a nevyjasněnou odpovědností jednotlivců) je podle Ústavního soudu typickou situací, na kterou zákonodárce reagoval přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Skutkové okolnosti v roce 2009 považuje tedy Ústavní soud za dostatečně prokazané.

29. Přestože se obecné soudy zabývaly pouze stručně výjimečností situace, kdy stěžovatelka je po roce 2012 (vznik její trestní odpovědnosti) odsouzena za jednání, jehož těžiště leží v roce 2009 (kdy stěžovatelka nebyla trestně odpovědná), považuje jejich závěry Ústavní soud za ústavně konformní. V tomto směru je podstatné, zda stěžovatelčino jednání od 1. 1. 2012 naplnilo všechny znaky skutkové podstaty trestného činu podvodu, bez ohledu na jeho úzkou vazbu na jednání v roce 2009. Základní skutková podstata trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 zní: „*Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán (...).*“ Stěžovatelka byla odsouzena, stručně řečeno, za to, že při vědomosti protiprávního získání licence na výrobu elektřiny v roce 2009 účtovala mezi roky 2012 až 2015 vyplácení podpory ve formě výkupní ceny za vyrobenou elektřinu, využívajíc při tom omylu pracovníků Energetického regulačního úřadu.

30. Podle Ústavního soudu může popsané jednání pod uvedenou skutkovou podstatu spadat. Taková interpretace zjištěných skutečností neporušuje žádný ústavní princip. Stěžovatelka si byla jak v roce 2009 (tak i v roce 2012 vzhledem k vzájemnému personálnímu a majetkovému propojení) vědoma podvodného získání licence, přičemž od roku 2012 měla možnost uvést své jednání do souladu s právem (viz bod 24). Výklad, podle něž je trestné samo vědomé opakované získávání prostředků využíváním něčího omylu, a to navíc nikoliv pasivním vyčkáváním (nýbrž např. fakturací), neporušuje podle Ústavního soudu ústavní východiska trestní odpovědnosti. Pro trestní postih za spáchání podvodu není nutné, aby stěžovatelka byla osobou, která uvedla někoho v omyl, nýbrž postačuje, aby se vědomým využitím něčího omylu obohatila. Pro podrobnou podústavní argumentaci lze stěžovatelku na tomto místě znovu odkázat na odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu dne 29. 4. 2020 sp. zn. 3 Tdo 432/2019. Z ústavněprávního hlediska je podstatné, že přijatý výklad, ať už to bude jakýkoliv, ob stojí z hlediska ústavních principů. V tomto směru Ústavní soud především zdůrazňuje, že stěžovatelka nemohla mít legitimní očekávání ani ohledně legálnosti celého procesu, ani ohledně nemožnosti jejího trestního postihu.

V. c)

Posouzení zbývajících námitek

31. Ve zbytku pak stěžovatelčiny námitky představují především polemiku se skutkovými závěry obecných soudů. Z větší části se s ní již vypořádaly obecné soudy, pročez lze na jejich obsáhlá rozhodnutí pro podrobnosti odkázat. Na tomto místě považuje Ústavní soud za dostatečné zdůraznit, že neodsouzení konkrétních fyzických osob za spáchání trestného činu je pro postih stěžovatelky nerozhodné. Trestní odpovědnost právnických osob nevyžaduje jako nezbytnou podmínku např. odsouzení jejich jednatelů (§ 8 odst. 3 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob). Právě situace, kdy ve společenství fyzických osob s jedním cílem (např. ziskem) nelze nikoho konkrétního pro faktické překážky (důkazní nouze vyvolaná výpadky paměti, ztrátou dokumentů apod.) postihnout, je podle Ústavního soudu přesně takovou, jež vedla k přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob s cílem zamezit „obcházení zákona“ pod hlavičkou právnických osob.

32. Za ústavně konformně dostatečně prokázané považuje Ústavní soud rovněž zavinění stěžovatelky. To je závislé na její trvalé vědomosti o podvodném jednání od roku 2009 (byť v té době za ně nebyla trestně odpovědná). Tato skutečnost je pak podle Ústavního

soudu krajským soudem dostatečně prokázána, neboť bylo dostatečnými důkazy zjištěno, že licence byla vydána neoprávněně a některá z osob jednajících v zájmu stěžovatelky se na tomto jednání musela podílet (ve složitém řetězci jednajících je přitom zásadně irelevantní konkrétní počet fyzických osob takto jednajících), přičemž není podle Ústavního soudu důvod nezahrnout mezi takové osoby rovněž svědka Černého, který byl přinejmenším „s tichým souhlasem“, důvěrou a „ústní plnou mocí“ od rozhodujících osob pověřen jednat. V tomto směru není podle Ústavního soudu namísto z jakéhokoliv ústavního nebo zákonného důvodu [§ 8 odst. 1 písm. d) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob] formalisticky rozlišovat mezi zaměstnanci a osobami v podobném postavení. Z toho důvodu pak nepovažuje Ústavní soud odůvodnění ani za „vnitřně rozporné“, jak namítala stěžovatelka. Uvedené vztahy, nepochybně záměrně vytvořené podle určitého formátu, jsou podle Ústavního soudu „dostatečně úzkým“ propojením mezi stěžovatelkou a jednajícími fyzickými osobami. Tím krajský soud dostatečně (byť stručně) vyřešil i otázku přičitatelnosti stěžovatelce.

33. Konečně, namítá-li stěžovatelka, že řada důkazů z roku 2009 (komunikace s úřady, výpovědi úředníků atd.) ji vyvíňuje, pak ani tomu nelze podle Ústavního soudu přisvědčit. Tak jako stěžovatelka nemůže být za jednání v roce 2009 trestně postižena, může jí jen těžko sloužit ku prospěchu, je-li jí, stručně řečeno, kladeno za vinu, že od roku 2012 využívala omylu úředníků. I kdyby se snad stěžovatelka například pokusila v roce 2009 trestné jednání aktivně zastavit, její vinu po roce 2012 to nikterak nesnižuje.

34. Pro hodnocení jednotlivých důkazů (věrohodnosti svědků, popisu zájmů jednotlivých osob apod.) Ústavní soud odkazuje na odůvodnění napadených rozhodnutí krajského a vrchního soudu, neboť nepovažuje za nutné jejich podrobné závěry na tomto místě opakovat. Jejich přehodnocení mu pak nepřísluší s ohledem na naplnění zásady ústnosti a přímosti soudní fáze trestního řízení.

35. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl v celém rozsahu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 8. dubna 2021

Jan Filip
předseda senátu